

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Victorii Explicationes suarum in Catonem, Varronem, Columellam Castigationum

Vettori, Pietro

Lvgdvni, 1542

In M. Catonem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12981

cipuè codices, quorum auctoritate usus sum: nam alij, aut de optimo illo descripti, aut ita mendosè, & negligenter scripti sunt, ut eorum testimoniū paruum pondus merito habiturum fuerit. Quomodo susceptū negotium administrarim, ex singulis nunc explicationibus meis apparebit.

IN M. CATO-
NEM.

N legibus posuerunt. Testimonio Grammaticorum cognouimus, uetustissimos autores Posui, saepe protulisse: quare cum hic, & non multo post iterum sic in manu scriptis codicibus scriptum inuenerim, Catoni suum sermonem reddendum censei: nam sic etiā locutum fuisse Catullum in hymno Dianae manifestum est, fortasse etiam eiusdem aetatis Poëta in Iambo, quo Catulli Phaselum imitatus est, idem tēpus eadem ratione protulit: ita enim arbitror uersiculum illum legi oportere,

Tua in palude deposisse sarcinas.
ut Deposisse, pro Deposuisse, imminuto uerbo dixerit. Quanquam alia ratione Deposuisse illic sine uitio dictum esse, defendi potest, ut σωμίστης in media uoce fiat.

Bonumq; aquarium. Hic ueterē scripturam restitimus, quam nonnullae etiā coniecturae adiuuant. Ne autem cuncta quae uariauimus, quamuis minuta, aut aperta explicare cogamur, semel quam rationem in hoc negotio secuti simus, exponere placuit. Sciant igitur omnes, quaecunq; immutata inuenerint, ad fidem priscorum codicum reducta esse, nec temerè nos ab ipsis discessisse: quòd

4 3 si unq

si unquam coniecturis ducti nobis aliquid permisimus, suspitionis nostrae causam reddemus, & in quo parua etiam licentia usi simus, ostendemus.

3 Sterquilinum fieri. In antiquissimo codice, Catonis, ac Varronis semper Stercilinum scriptum est: quam scripturam quamuis non receperim, tamen semel notam facere uolui.

3 Expinfi far. Peruulgata lectio ualde à priscis exemplaribus dissentiebat: hoc autem factum puto, quia in antiqua scriptura paruum mendum inoleuerat, quod cum aliquos turbasset, ita restitui posse locum censuerunt: ipse eo sublato, ueterem in suam sedem reposui. macula autem in uno uerbo erat, nam reliqua cum fide in nostrum librum translata sunt: Expinfi lar. Vnius igitur tantum literae castigatione pro Lar, Far lego. Varronis locus de uita populi Rom. qui à Nonio adducitur, rem confirmat. Nec Pistoris nomen erat, nisi eius, qui ruri far pinsebat.

3 Armenta delicula, oues deliculas. In manu scriptis cunctis, quos uidi, ita legi. Formis excusi antea Reicula, & Reiculas. Veterem lectionem non possum, nisi auctoritate uetustorum librorum confirmare. M. Varro de re pecuaria Reiculas oues appellat: item, in Cato. uel de liberis educandis, ut ex commentarijs Nonij cognoscimus, haec enim eius uerba: Et ut in grege opilio oues minus idoneas remouere solet, quas reiculas appellat, &c. Nec tamē ueterem scripturam damnādam censeo: multa enim apud hunc uetustissimū scriptorē leguntur, quae usus postea aboleuit.

4 Ne uilla fundum quærat, ne ue fundus uillam. In priscis exemplaribus posterius membrum non est, quod culpa librarij commissum credo: nam Columella, & Plinius, qui hoc præceptum Catonis referunt, nō simplex referunt

ferunt : nisi quis putet, Catonem breuitate gaudentem, al-
tero membro contentum fuisse : reliquos autem auctores
illud magis explicasse.

Villam urbanam. Ita scriptum repperi in optimo
exemplari, quemadmodum non multo post, Fundum ur-
banum : cum formis excusi libri præpositionem huic uer-
bo addidissent. Animaduerti etiam à M. Varrone de agri-
cultura ita hoc nomen usurpatum fuisse in illo loco, Nunc
contra uillam urbanam, quàm maximam : si fides haben-
da est iisdem optimis, ac uetustissimis libris.

In sapa, in musto, in lora. Hanc lectionem à manu
scriptis libris accepi, nam excusi In lora, non habebant:
eandem Plinius confirmat, qui libro XIII. cap. IIII.
hæc cum magno honore Catonis præcepta referens, inquit,
In lora rectè conduntur.

Quas suspendas duracinas, &c. In magnis sæpe
angustijs uersantur, qui in hoc munere corrigendorum li-
brorum occupati sunt: ego sanè diu incertus fui, quid nam
hic consilij caperem, receptam ne lectionem seruarem, an
ueterem reponerem, quæ ualde diuersa est. Nulla demum
mutatione facta, statui totam rem, quomodo se haberet, in
hoc meo libello indicare. M. Varro de agricultura, quo
loco disseruit de uuis condendis, receptam lectionem ad-
iuuare uidetur : nam Catonem se sequi ostendens, inquit:
Quas suspendas opportunissimas esse duracinas, & ammi-
neas, & scantianas. Contra Plinius libro XIII. cap.
IIII. ueterem: qui etiam ipse, quæ de uitibus, uuisq; pro-
diderit Cato referens, inquit : Quas suspendas duracinas,
aminneas maiores, uel ad fabrum ferrariū pro passis, &c.
Ita enim legitur in optimo exemplari : nam uerba, quæ in
excusis adduntur, neque in illo, neq; in alijs manu scriptis

leguntur. Ut tamen, quò mihi animus inclinât, aperiám: arbitror, quam apud Plinium legimus, ueram esse Catonis lectionem, in hanc sententiã maximè auctoritate ueterum librorum ductus: communem autem hanc, & peruulgatam, suspicor à Varrone acceptam esse, qui Catonis magis sententiã, quàm uerba exposuerit. Nam illud etiã animaduertendum est, duo illa uerba *In lora*, quæ paulo supra reposuimus, è manu scriptis libris eruta, à Varrone relinqui, ut facilius etiam hac cõiectura existimem, totum locum ad scripturam Varronis conformatum fuisse.

8 *Vti stabilia mala fiant.* Hic mendum esse suspicor, nam ueteres libri ab excusis dissentiunt: optimus ille, & antiquissimus deprauatus est, sic enim in illo est, *Vti fabulim malorum.* habet alter non tam bonus, neq; tam antiquus, *Pabulum malorum*, reliqui recetiores cum uetustissimo faciunt. Quamuis sepe, multumq; quaesierim nihil potui excogitare, quod magnopere placeret, quare uolo, in hoc etiam aliorum ingenia exerceri.

8 *Eæ optimè conduntur uel uirides in muria.* Si quis M. Varronem attendat, existimabit hunc locũ mancum esse, defecisseq; uerbum aridæ: ille enim in agricultura, cum de oliuitate differeret, inquit, oleas esui optimè condi scribit Cato orchites, & pauseas aridas, uel uirides, in muria uel lentisco contusas. Plinius lib. x v. cap. v i. receptam nunc lectionem sequitur: quam cum in cunctis manu scriptis inuenerim, retinendam censui.

8 *Dies V.* Ita legitur in ueteribus libris, cum in excusis antea minor summa dierũ esset: sed etiam M. Varro hunc numerum sequitur, dum præceptum hoc Catonis recitat.

9 *Locis aquosis, humectis.* Hæc est prisca lectio: nam in excusis pro *Humectis*, *Vietis*. Duæ res, ut suspicor,

cor,

eor, castigatorem aliquem, aut librarium sefellerunt. Nam Vmectis, sine aspiratione in antiquis libris scriptum hic est, quemadmodum nonnullis alijs in locis, ita autem ferè scriptum Vmorem, & Vmidum, in priscis exemplaribus inueniri docti, & diligentes uiri admonuerunt: quod ipse quoq; in optimo, ac uetustissimo diligenter seruatum, animaduerti. Altera est, quòd priore uoce, quod ad humorem pertineret significari putarunt, discrepare tamen aquosum, & humectum manifestum est, nec posterior uox otiosa meo iudicio haberi debet, reliqua quæ à cæteris excusis in nostro uariant, ab ijsdem ueteribus libris accepta sunt.

Si aquam non habebis, sicca quàm plurima facito. Vetus hæc est lectio, quam uehementer probo. Sicca prata opponuntur irriguis, quod etiam ex superiore capite intelligi potest: manifestius tamen ex illo, cùm legem pabuli locandi exponeret: Ex Kal. Septembrib. prato sicco decedat. Id, ut suspicor, cùm aliquis non animaduertisset, omnia perturbauit.

Asinos ornatos. Hæc uera est, & eadem antiqua lectio. Eodem intellectu Cicero pro lege Manilia Ornare classem, inquit. Græci εὐρηπλισσα. Veteres etiam Iurisperiti sic locuti sunt. Ulpianus de ædificio edicto. L. Aediles aiunt. Hoc apertè ostendit: nam iumenta ornata, & ornamenta iumentorum sepe appellat.

Infidibula 11. Ita in manu scriptis libris uno consensu scriptum inueni quemadmodum sequenti capite iterum, ac tertio, ubi exponit, in cella olearia quæ opus sunt: quare eorum fidem, & auctoritatem secutus, ita in meo scribi uolui. Nec tamen me latet, alios Infundibulum hoc, siue instrumentum, siue uas appellasse: & à fundendo etymon

habere tradidisse.

- 9 Ferreas VIII. In manu scriptis, quod erat in excu-
sis hic Furcas, non legitur: ut apud Varronem etiam,
qui totū hunc locum Catonis recitat, quare id deleuimus.
- 10 Telam iogalem unam. Sic in cunctis manu scriptis,
cū in excusis Tedam: quemadmodum in capite de
uilla edificanda, nam ijdem Telas iogales, habent. In re
incerta fidem uetustorum codicum sequi uolui: neq; enim
de facibus nuptialibus agere hic Catonem credo.
- 10 Asinarium I. Salictarium I. Vetus hæc est lectio,
quam summa etiam hominum, quæ est in antiquis, confir-
mat. M. Varro, quo loco de familia agit, peruulgatam nunc
lectionem sequitur, neq; de Salictario loquitur: nos tamen
consensum ueterum codicum non damnauimus.
- 11 Ahenum coculum. Multa hic ad fidem ueterum
codicum reduximus, nam hoc etiam uerbum inde sumptum
est, quod uerum esse testimonio Sex. Pompeij confirmatur,
qui tradit, Coeula uasa anea esse, coctionibus apta.
- 11 Labrum eluacrum I. Sic in cunctis manu scriptis,
ut supra etiam, ubi id uerbum restituiimus: quod quorun-
dam culpa (ut opinor) sublatum fuerat, qui cuncta, quæ
non intelligunt, delent. Quod si cogitassent, se Catonem
manu tenere uetustissimum scriptorem, & qui multis pas-
sim uerbis usus sit, quæ non multo post abolita sint, hoc
nunquam commisissent. Nos nacti optimos, ac fidelissimos
codices, sermonem suū priscum prisco uiro reddemus: atq;
hoc fidentius faciemus, cū easdem uoces in duobus aut
tribus locis reperiemus: neq; enim tunc existimandum est,
id lapsu, aut imperitia librarij commissum.
- 11 Faculas rustarias X. Hanc lectionem è manu scri-
ptis libris eruimus, quam apud Varronem etiam inueni-
mus,

mus,

mus, qui hunc locum exprimens, inquit: Arborariae tres, & rustariae x. quamuis excusi etiam Varronis codices Rusticariae haberent. Veteres tamē omnes Rustariae. Nam M. Varro uidetur haec uerba legisse apud Catonem supra, ubi antè in excusis Rusticarias x. legebatur. In antiquis tamen libris, ubi nos illa reposuimus, ea leguntur.

Corbular amerinas. In ueteribus libris Catonis Cor=¹¹bulas: in Varronis autem, qui hanc partem recitat, Cor=¹¹bubulæ. Peccatum hoc fuisse librarij existimaui, atque ideo receptam lectionem retinui: nam à Corbe Corbulam ὑπορρηκῶς fieri, indicio etiā ueterum grammaticorum, ac testimonio M. Varronis planum est: cuius locum è primo libro de re rustica adducunt, qui quemadmodum illi legunt, in antiquissimo etiam codice scriptus est. Cato item ubi refert, quæ ad uindemiam opus sunt, inquit, Cor=¹¹bule sarciantur: qui locus in antiquis, ut in formis excu=¹¹sis, scriptus est.

Asseres, fulmentas. Antiqua hæc lectio: quæ etiam¹² adiuuatur à Nonio, qui ostendit Lucilium, ac Plautū mu=¹²liebri genere Fulmentas sæpe dixisse.

Hæ rei materiem &c. Hic locus ualde à peruerso¹³ aliquo correctore deprauatus fuerat: quam nos reposui=¹³mus scripturam, in optimo exemplari fideliter conserua=¹³tam inuenimus: hoc tantum labis erat, quòd ex duabus pri=¹³mis uocibus importunè una facta erat: quæ macula, ut ualdè potuit imperitos homines turbare, ita ab eo, qui ab antiquis grammaticis accepisset, uetustissimos scripto=¹³res sic locutos esse, ut Eæ, pro ei: Solæ, pro soli: Vnæ, pro Vni, dicerent, facile discuti potuit. Differit de hac ue=¹³terum consuetudine in v. 1. libro accuratè Priscianus, duo=¹³bus etiam locis, exēplaq; plurima affert è libris Catonis,
& alio

et aliorum etiam prischorum auctorum. Peruulgata lectio multis modis improbari potuit: neque enim Herus, eo sensu aptè diceretur, sed antiquæ elegantia penitus illum refellit. Non nulla etiam infra restituta sunt, quæ confirmatione non egent. Neque enim nos hæc scribimus, ut operam, ac industriam nostram uenditemus: sed ut studium nostrum probemus, et luculentissimos auctores adiuuamus.

13 Conliciares quæ erunt. Antiquam lectionem restituumus: nam in excusis antea Deliciares: cam Sex. Pompeius confirmat, qui in 1 x. libro inquit: Collicia tegule, per quas aqua in uas defluere potest.

13 Manupretium erit. In excusis antea, Inani pretium mendosè. Manupretium castigauimus. In optimo tamen exemplari Manupretium, quemadmodum ferè in antiquis codicibus. Nam apud Plinium in uetusto codice sic locus ille legitur, Solitum enim ex manupretio cuiusque signi denarios seponere aureos singulos. Est autem in x x x i i i i. libro cap. v i i. Eodem capite pro, Immani pretio, quod est in excusis, Manupretij, in eodem illo antiquo legitur. In x x x v. cap. x. Eodem pacto pro Immanitate pretij, Manupretij, Artis uerò tantum, ut multum manupretij antecederet celeberrimos eadem ætate imaginum pictores. Apud Vitruuium etiam libro 1 x. Eodem pacto peccatum fuit: ubi enim in excusis Immani pretio locauit faciendam: in manu scripto, quem per antiquum uidi, Manupretio, legitur. Huius animaduersionis ignoratio quot locos scædauerit, hinc facile intelligi potest. Vim, et etymon huius uocis M. Varro in v. libro de lingua Latina expressit. Verbum etiam hoc apud Ciceronem in oratione, quam habuit contra L. Pisonem,

nem, & in accusationis libro III. integrum conseruatum est.

P. uict. enim x. Compendiarijs his notis uictoriatos 13 numos significari puto. Hoc iterum in libro, ubi de lege oleæ faciundæ agit, Vasarium uict. I I. De his numis meminit Cicero pro M. Fonteio, & Quintilianus libro VI. dicente quodam, Victoriato se uno in Sicilia v. p. Murenam longam emisse & c.

Quadrarijs uasis uti contractiora sient. Corru= 14 ptus est etiam hac parte uetustissimus codex: notam igitur antiquam scripturam faciemus, ut unusquisque in eo purgando laborare possit, Quadridis uasis uti contractiora sient. Infra ubi in impressis Quadrarijs, in eodem Quadrinis. Dissentit igitur in hac uoce duobus locis à peruulgata lectione antiquus atq; optimus liber, uerum etiam non benè sibi ipsi constat. Ex altera quæ peruersa est uoce, nos Contra ora, fieri posse arbitrati sumus. Videbunt nunc ingeniosi, ac docti uiri, nostra'ne coniectura, an communis lectio melior sit: fortasse etiam tertiam aliquã, ambabus ueriores, è priscis uestigijs educent.

Trapetibus locum dextra sinistra. Pluribus locis 15 in Catonis libro postrema duo uerba sine coniunctione nunc leguntur, quæ antea, E T, in medio habebant. Eam ipse in nullo ueteri exemplari à me inuentam illinc deieci. Animaduerti præterea Ciceronem in extremo x I I I. lib. epistolarum ad Atticum sic etiam locutum fuisse? Omnis armatorum copia dextra sinistra ad equum.

Longum p. v. Latum p. II. s. crassum p. I. s. 15
 Fœda macula, seu potius ridicula, hunc locum occupat: stultè enim notis numerorum nostri temporis descripta latitudo erat, atq; imperitia librariorum, siue emendatorum

ita

ita aucta, ut nullo pacto longitudini responderet S, (que nota semis manifestò significat) cum antecedente summa coniuncta fuerat, atq; ex duo & semis, centum quindecim factum: quo errore nihil ineptius fingi potest: nec is unum tantum locum, sed plures fœdauerat. Deerat etiam mensura crassitudinis, quam è manu scriptis libris acceptam hîc restituimus.

15 Aut binas pro singulis eo supponito. Antiqua hæc lectio, quam recepimus. In excusis antea, Pro singulis desuper ponito.

17 Denuo eodem modo facito nese moueat. modiolos &c. Fidem uetustorum codicum secuti, hinc nonnulla uerba sustulimus, quæ enim præter hæc erant in excusis, in nullo à nobis manu scripto libro inuenta sunt. Sed res etiam ipsa diligenter considerata superioraq; Catonis uerba, ni fallor, declarant hanc ueram lectionem esse: præceperat enim diligenter, ne quis plumbo in columella sustinenda uteretur, & quibus rebus fulciri deberet ostendat: quòd si nunc, cum uitium illa facit, ad plumbum confugi oportere diceret: sibi ipsi, ut opinor, aduersaretur. Censet igitur commodius esse, eam eximi, rursusq; eodem modo fieri: plumbum enim, res mollis, non potest maius aliquod pondus sustinere, sed citò cedit, ut ad alia maiora remedia transire necesse sit: nam modiolos leuiores rectè circumplumbari posse ostendit, neq; enim à pondere illic periculum est.

19 Bennæ emantur. In antiquissimo exemplari Menæ: receptam tamen lectionem retinuimus: est enim Benna, quod Sex. Pompeius docet, Gallica lingua genus uehiculi: nisi aliquid etiam Mena significat, quod hîc accommodatum sit: id autem nos ignoramus.

Vuas miscellas. Sic semper apud Catonem, Varro- 19
nemq; in antiquis codicibus scriptum est: non ut in formis
antea excusis Misellis: apud Plinium quoq; in impressis
etiam libris, ita scriptum hoc nomen offendi.

Scrobes in ueruacto. Antiqui libri, In ueruacio: 21
coniectura ducti, In ueruacto, emendauimus. in formis an-
tea excusis Inuertito corruptè legebatur. Quid Verua-
ctum sit, & unde ei nomen impositum, Plinius x i x. ca-
pite x v i i i. libri declarauit: nam uerbum, unde tota
hæc oratio pendet, infra constitutum: illud autem in ex-
cusis quoque libris erat, sed non suo loco positum, nihil
hanc scripturam adiuuabat.

Vbi sementim faciurus eris, ibi oues delectato. 21
Elegantissimum uerbum hinc incommode sublatum fue-
rat, ac pro illo, Delegato, importunè repositum, quod
multis modis parum hic aptum esse intelligitur. Delecta-
to, in cunctis manu scriptis offendimus. Apud Plinium
etiam, qui præcepta Catonis de stercore colligit, eodem
pacto legitur.

Prælum ex carpino atra. Ita in cunctis manu scri- 21
ptis legimus, apud Plinium tamen, qui locū hunc transcri-
psit lib. x v i. cap. x x x i x. De sapino atra legitur.

Capita uitium per sementim ablaqueato, ui- 22
neam putatam circumfodito. In cunctis, & manu
scriptis, & formis excusis Catonis codicibus, ita scriptum
offendi: in Plinio tamen, qui Catonis præcepta de cultura
uitium in x x i i. caput libri x v i. transtulit, plura uer-
ba defecerunt: consulto ea Plinius reliquerit, an negli-
gentia librariorum omissa sint, docti uiri iudicabunt:
quamuis nunc aliud agam, hoc tamen demonstrasse inutile
non fuit.

Vites

- 22 Vites teneras quàm primum propagato, sic occato. Postrema duo uerba, in omnibus à me antiquis libris inuenta, restitui: neq; tamen ea apud Plinium illo loco leguntur. sic autem intelligo, Deinde, postquàm propagaueris: quemadmodum etiam Græci οὐτω, sepe in oratione ponunt.
- 22 Si uinea à uite calua erit. Calua in nostris antiquis legimus. calua à uite dixit, si modò hæc uera est lectio, ut Cicero, Vacuus à frumento: & Inanis (etiam) ab aliqua re, sepe dixit. Nam, Vineam caluam, translato à capite nostro nomine, eleganter appellauit: quemadmodum Columella, Castaneta caluescere, eadem ratione dixit: apud Plinium tamen, ut in formis antea excusis Catonis libris, Caluata, legitur.
- 22 Corrigitoq; uti rectè spectent. In cunctis manuscriptis, excusisq; Catonis libris nulla uarietate ita scriptū inuenimus, apud Plinium in impressis, Porrigitoq; quæ ubi rectè steterint: in antiquis eiusdem codicibus, Quæ, non legi: in uno, Stent, pro Steterint: in uetustiore tamen, fideliorèq; Steterint. Sit ne Plinij scriptura ad Catonis regulam redigenda, an in Catone etiam aliquid uitij sit, doctissimi uiri uidebunt.
- 24 Si cariosam terram tractes. Multa hîc restituimus, quæ omnia è ueteribus libris accepta sunt: in extrema tantum uoce paruum uitium erat, Tracies enim habebant, emendauimus, ut puto, aptè Tractes: eodem enim modo hîc peccauerat librarius, ut suprâ, cum pro Veruaceto, Veruacio scripserat.
- 24 Aceris frondem iligneam. Sic erat in omnibus typis excusis, in uetustis legimus, Acus, frondem iligneam, querneam, apud Plinium, qui hæc Catonis præcepta de
sterc

stercore refert, Ac frondes iligneas, querneasq;. Verio-
rem tamen putamus esse ueterum Catonis librorum lectio-
nem, & Acus, non Aceris legi debere credimus: ut le-
uissimas paleas, non frondem arboris aceris significet.

Et circum salicta herbam altam, uluamq;. In 24
excusis omnibus codicibus mendosissimus hic locus erat,
ubi illi Sata habebant, ueteres Saucta: nos, Salicta,
emendauimus: adiuti etiam à Plinio, apud quem ita uul-
gò legitur. Eodem pacto peccauerat librarius tertio ab
hoc capite: nam Saucem, pro Salicem, scripserat: sic e-
nim in perantiquo Saucem Græcam discindito. Vbi ijdem,
Et eam: antiqui, Vuamq; eam: à Plinio hîc etiam
confirmati, Vluamq; eam, &c. castigauimus: nam
Succide, quod in impressis erat, neque in manu scriptis,
neque in Plinio legimus. Vnum tantum discrimen restat
inter Plinium & Catonem, quod in Plinio impresso, Her-
bam auctam: in uetusto uerò Mactam, pro Altam le-
gitur: cuius uerbi rationem reddere non possumus.

Vitis si macra erit. In manu scriptis, Viti: antea 24
in impressis, Vinea: nos Vitis, scripsimus. Apud Pli-
nium aliud discrimen, Macruerit, enim pro Macra erit:
nos tamen, quam inuenimus apud Varronem scripturam,
reliquimus.

Nisi intermestri. Sic emendauimus ex uetustis co- 24
dicibus, cum antea, In trimestri, perperam scriptum
esset: quæ macula quondam etiam apud Plinium eundem
hunc Catonis locum foedauerat. Inde tamen diligentia,
& studio Hermolai Barbari sublata fuerat. Varro libro
VI. de lingua Latina, de hoc nomine differit, & unde
etymon habeat ostendit, in primo etiam de re rustica hoc
nomen usurpat.

b Ne

- 24 Ne quam materiem doles. Apud Plinium, Ni-
gram materiem doles : quod puto mendosum esse, Peri-
tiores tamen uidebunt. Est aliud apud Plinium, quod à Ca-
tone discrepat, uarietas tamen ab interpunctionibus po-
tius, quàm ab alia ulla re oritur.
- 24 Sarmenta degere, & fiscinam facere. Vetus hæc
est lectio, quam probamus. Degere cum plures significa-
tiones habeat, ualet etiam detrahere, quemadmodum te-
stimonio Nonij cognoscimus, & auctoritate Plauti, qui ab
eo adducitur.
- 25 Facito fortax totam fornacem, &c. Hæc est anti-
qua lectio, quam hic reposuimus. communem enim ina-
nem, commenticiamq; putauimus, illius enim in manu scri-
ptis codicibus uestigium nullum : non tamen huius ratio-
nem plenè reddere possumus. Neque tamen mirum uideri
debet, si in tam prisco scriptore unum, aut alterum uoca-
bulum ignoratur : ita enim (ut ueteres Grammatici do-
cent) ille sæpe locutus est, ut multæ ipsius uoces paulò
post obsoleuerint.
- 25 V sioni supererunt. Ita legi debet, non V stioni:
atque ita est in antiquis codicibus. Utitur alibi M. Cato
hac uoce, sed testimonio Nonij etiam intelligitur ueteres,
& Vsum, & Vsuram, & V sionem dixisse. Nam ab eo-
dem M. quoque Varronis locus bis adductus, mendosam
ambobus locis hanc uocem habet. V sioni enim (nisi me
coniectura fallit) non V sioni scriptum reliquit Varro.
ταφῆ ὑπὸ πῶ. Diogenem literas scisse, dum u sioni quod
satis esset. In xxxi. etiam libro Pandectarum de le-
gatis, & fideicommissis l. cum quereretur, sic locus ille
legitur in optimo exemplari, Nam si uina diffudisset ha-
biturus u sioni ipse, & heres eius, &c.

Sulfur

Sulfuris p. c̄ c̄. Has ponderis notas ueriores re- 26
stituimus, quæ ut arbitror cum parum intellectæ essent,
deprauatæ fuerant, testari etiam uolumus & hic, & ubi-
cunq; in peruetusto hoc uolumine ea uox est, Sulpur,
semper scriptum esse, quæ scriptura etiam in Florentinis
Pandectis custodita, illa tamen (quamuis frequens in pri-
scis exemplaribus) à doctis, & diligentibus uiris damna-
ta est.

Et uiti sicca alligato. Sic in una editione: in altera, 25
Et nisi sicca: In antiquissimo, & optimo codice sine con-
iunctione uiri sicca. locus tamen, in eo quoq; nota mendi
adposita, signatus. Hoc enim semper seruauit diligens li-
brarius, ut quos locos suspectos haberet, notula indicaret.
non possumus ad eum restituendum præter antiquam scri-
pturam aliud afferre.

Et stirpem artito. Quo frequenter usus est Cato. 26
hoc uerbum semper in antiquo illo exemplari ita scri-
ptum est, non Arcito, ut in excusis olim erat: apud No-
nium quoque, de mutatis coniugationibus, eodem modo,
Artiuit, pro Artauit: qui exempla etiam Næuij Poëtæ
affert.

Hæc unà bene condepsito. Non magnum nego- 26
tium est intelligere hanc ueram esse lectionem, crebro e-
nim Cato hoc uerbo utitur, & significatus ipsius hîc mi-
rificè quadrat: in antiquis libris Condeposito, nos
una è medio uerbo sublata litera Condepsito, castiga-
uimus. Non multo etiam post, ubi antea in excusis omni-
bus mendosè prædicto, erat: depsto, ex ijsdem antiquis
libris reposuimus.

Ne gelus. Ita in manu scriptis codicibus legitur: ui- 27
rili autem genere uetustissimos hoc uerbo usos esse, etiam

b 2 ueter

ueteres grammatici testantur.

28 Quoquo uersus collatis. Veteres libri, Controversi.

29 Vti fiet talea, melius uiuet. Ita castigauit, cum in ueteribus libris, Vtis fiet talea, scriptum esset: nam, quæ antea in impressis erat, lectionem nullo modo probaui. Alia, quæ uariaui, ab optimis, fidelissimisque exemplaribus à me sumpta sunt, neque ulla egent confirmatione.

31 Ex una parte perpetuum. Vt in nonnullis impressis, ita etiam in antiquis hic locus ita scriptus est, nota tamen ei mendi adposita, alij ex coniectura, ut puto, Prope imum, castigarunt.

31 Per uer cum arabunt. Hunc locum ex antiquis libris summa cum fide restitui: in quo illud inusitatum, quod Edunt, pro Edant, posuit. Idem etiam bis fecit in capite, quo Brassicam Pythagoream laudat. Sed alijs etiam locis, quemadmodum post indicabo: quare id negligentia librarij commissum non putauit: sed hanc fuisse loquendi consuetudinem M. Catonis, prisci hominis, credidi.

34 Qui oletum sæpissimè, & altissimas radices exarabit. Hæc est uetus lectio: in excusis plura uerba leguntur, quæ M. Catonis sint, an recentiorum hominum, qui locum hunc supplere uoluerint, affirmare non possum: nam superior sententia ualde à Plinio laudatur, atque oraculum appellatur. In Plinij diuersis codicibus non uno modo legitur: nos, ut in optimis exemplaribus inuenimus, ita illam scripsimus.

34 Quot iuga bouum. In manu scriptis quos uidi, Bouerum: in optimo exemplari mendi nota ad hunc locum adposita est. Opinor accuratum librarium suspectam hanc uocem habuisse: quæ propter uetustatem per-

tos

tos etiam uiros decipere potuit : nam ita scribi debere, & ita priscos illos Romanos locutos esse, testatur M. Varro, cuius è libro v i i i. de lingua Latina hæc sunt uerba : Alios dicere, Boum greges : alios, Bouerum.

Medipontos, &c. Hic in optimo exemplari, Me- 36
lipontos, quemadmodum antea ubi docuit, in torcularium quæ opus sunt.

Cummim pridie in aquam infundito. Hæc est 36
antiqua, & uera lectio, cum excusi omnes libri antea mendosè Cuminum, haberent, & hîc, & duobus alijs huius capituli locis. Nonius etiam cum de indiscretis generibus differeret, docuit ueteres & neutro, & muliebri genere hoc nomen usurpasse.

De ue primo. Communem lectionem improbauimus, ut nouam, insulsamq; nec tamen locum restituere potuimus : quod in nobis fuit, ueterem scripturam demonstrauimus, ad eamq; mendi notam adposuimus : id quod in optimo etiam libro ei acciderat.

Simplicibus completo. In excusis antea, dein 38
plicis : nos eam scripturam reposuimus, quam in cunctis manu scriptis inuenimus, nec tamen eam explicare possumus, meliora fortasse ingenia ex ueteribus uestigijs ueram lectionem indagabunt.

Globos sic facito. Sic in antiquis libris legi, cum in 39
impressis antea ὑποκροστικὸς, Globulos. Idem etiam non multo post factum erat. ita quoque scriptum esse animaduerti in M. Varronis de lingua Latina antiquis exemplaribus, in illo loco libri quinti, A globo farine dilata-
to, item in oleo cocti dicti à globo globi. Nam illic etiam formis excusi libri globuli habent.

Honestum quasi spiram facito. Antiqua hæc le- 39
ctio,

b 3 ctio,

ctio, quam ueram esse huius loci credidi, Honestum (ut opinor) appellauit enchytum, quod magnitudinem, & elegantiam quandam habeat: id enim Honestum sepe significare perspicuum est. Formis excusi antea libri In restim, habebant. Vt autem Honestum, dignitatis plenum: ita contra Inhonestum, dedecoris, ac turpitudinis. Apud Tacitum duobus locis hæc uox esse debuit: ubi enim in impressis libro x v. Bellum anceps, an pax in hoste placeret: in antiquissimo libro, In hosta: quare Inhonestam, arbitror legendum. Item x v i i. ubi in excusis, Vitellius uentre, & gula sibi ipsi hostis. in eodem, Sibi in hostus: ego, Inhonestus, lego: & ut plenius intelligatur negligentia librarij, qui imminutas uoces scribebat, has maculas exortas libro x x. pro, Innexa signa, Inhonora, legi debet: in illo enim, In hora.

40 Id in unum uas, &c. Ita locum coniectura emendauit: sed quia falli potui, ueterem scripturam notam omnibus faciam, ut uideant ingeniosiores an meliorem lectionem inde elicere possint, Idinum uas liceto.

40 Catinum testo operito. Contra hunc locum in margine uetustissimi, fidelissimiq; exemplaris hæc uerba eadem manu scripta sunt: Huc usque de duobus emendauit, hinc de uno exemplario tantum. Quæ ipsa adscripsi, indicant enim diligentiam librarij, & illi etiam libro auctoritatem aliquam adferunt.

41 Amphoram defracto collo. In hoc, & alijs nonnullis locis, quos hic uariaui, fidem antiquorum codicum secutus sum.

42 Tum far insipiat. Hæc est antiqua lectio, quam ualde probamus. antea in impressis omnibus, Cum feruere incipiet, erat. Sex. Pompeius libro x v i i. uim bu-

ius

ius uerbi declarat : Et insipit : hoc est, iniicit.

Conuoluolus non nascebit. Nihil discrepant hic 43
 manu scripti codices ab excusis : nisi quòd in margine
 optimi exemplaris eadem manu, qua liber exaratus est,
 pro Nascebit, Nocebit, emendatum est.

Smyrnæum. In antiquissimo codice uetere scri- 44
 ptura Zmurnæum : apud Varronem etiam de agri-
 cultura, Ut uites apud mare Zmurnæ. nam eruditi, &
 accurati uiri docuerunt, quandoq; in priscis monimen-
 tis Z, pro S, inueniri: Y, psilon autem passim in V, à
 Latinis translatum est. Non multo post, Solistitium,
 in eodem libro, pro Solstitium, scriptum est.

Musti quadrantalia X. In manu scriptis legimus 45
 Quartarios : ubi antea multis locis, Quadrantalia : in
 optimo exemplari tantum est prima eius nominis litera.

De scopio. In margine antiquissimi libri contra 48
 hunc locum mendi nota adposita est : & eadem manu ibi-
 dem, Descopione, emendatum. In extremo autem ca-
 pite pro Pura, quæ uox, ut in impressis, ita etiam in eo le-
 gitur, eodem pacto in margine Curata, emendatum.

Et ne plus quatrimum. In uetustissimo libro 48
 Quadriennium, quemadmodum paucis post uerbis ite-
 rum : id nos erratum librarij putauimus.

Vbi satis effieruerit. Ita in cunctis manu scriptis 49
 inuenimus : sed accurati etiam Grammatici ostendunt,
 uetustissimos sæpe sic locutos esse : Vergilium etiam ea-
 dem ratione dixisse, Feruere leucatem, manifestum est.
 Hoc multis locis ita conformatum tempus restituimus.

Capreidam, uel iuniperum. Contra primam uo- 50
 cem in margine uetusti codicis eadem manu, Capidam,
 scriptum est. Non multò etiam post in eodem libro La-

b 4 gonam,

gonam, pro Lagœnam, quemadmodum etiam in Mediceo codice locus ille epistolæ Q. Fratris ad Tironem, Quæ lagonas etiam inanes obsignabat. & in uetustissimo Plinio locus hic è xvi. libro: E' quibus montani prætenuia fila decerpentes, spectabiles lagonas, & alia uasa nectunt. Neq; tamen nos hanc rectam esse huius nominis scribendi rationem credimus: animaduertimus enim ueteres librarios sæpe in diphthongis alteram illarum litterarum, & posteriorem ferè, quæ diphthongum conflaret, omittere solitos.

31 Ad tormina, & si aluus non consistet. Postrema hæc uerba hoc loco poni debere arbitramur, quem etiam in antiquis libris tenent. Appellat Tormina, ut arbitror, *δυσεντέριαν*. & si aluus non consistet, *διάρροιαν*. Cicero in epistola ad Gallum hoc confirmat: Tanta me *διάρροια* arripuit, ut hodie primum uideatur cœpisse consistere.

33 Alium, lentim. Ita hic, & omnibus alijs locis in his libris Alium scriptum inueni, quam etiam orthographiam seruauit, secutus maximè iudicium Ioannis Pierij, docti, & accurati uiri, qui super illo Vergilij, Allia serpillumq;: ita scribit, Scribendum Alia uno l, cum antiquis codicibus doctorum etiam hominum sententia decernit.

33 Aut quasillum. Ita sanè est in manu scriptis, & ita legi debet, non Quasillum, ut in impressis hic semper erat, quod etiam uersiculo politissimi Poëtæ confirmatur,

Sit tibi cura togæ potior, pressumq; quasillum.

33 Porcam præcidaneam. Sex. Pompeius, quam appellare porcam præcidaneam ueteres soliti sint, declarat. Hic etiam locus Varronis, ubi mentio ipsius est, à Nonio adduc

adducitur. De uita populi R. Libro III. Quod hu-
matus non sit, heredi porca præcidanea suscipienda Tel-
luri, & Cereri, aliter familia pura non est.

Vomis indutilis. Vomeris in manu scriptis libris 54
legimus, quæ fortasse lectio repudiari non debet: Gram-
matici enim testantur, uetustissimos multa huiuscemodi
protulisse, ut supellectilis, nominandi casu, & non tan-
tùm supellex, dicerent.

Hamæ. In Pandectis hoc nomen est, libro primo de 54
officio præfecti Urb. l. Omnia omnino. Sciendum est au-
tem Præfectum uigilum per totam noctem uigilare debe-
re, & coërrare calciate cum hamis & dolabris. Eodem,
aut paulo immutato, nomine Græci instrumentum aliud
appellant, de quo disseruit eruditissimus Budæus, qui lo-
cum quoque Plinij in epistola ad Traianum adducit, ubi
Latina dictio est.

Ex lapicidinis. Antiqua lectio Lapricedinis, emen- 55
dauit, lapicidinis. Varro libro VIII. de lingua Lati-
na, Qui lapides cædunt, Lapicidas, qui ligna, Lignici-
das non dici.

Politori pars est. Vnico tantum l, hoc nomen in his 55
libris scriptum offendi: an quia, quod Sex. Pompeius
sæpe testatus est, uetustissimi consonantes geminare non
solcbant: unde Aula, non Aulla, aut Olla, hic semper scri-
ptum est.

Impera suouitaurilia circumagi. Suouitaurilia 56
semper in optimo exemplari, & alijs manu scriptis, scri-
ptum est: nam hæc etiam in antiquissimis Cornelij Taciti
libris orthographia est, custodita quoq; à perito, & dili-
genti uiro, quo correctore quinq; primi libri editi sunt.
Sic etiam locum illum in x x. arbitror legi debere, ubi

b s dere

de restitutione Capitolij agit, Lustrata suouitaurilibus area: nam sic ferè in uetusto legitur. Non me latet, Sex. Pompeium solitaurilia hos ludos appellare: & id etymon habere tradere, quod huic uocabulo accommodari non potest.

- 57 Beneq; euenire sinas. Receptam lectionem retinui, neque tamen quod in optimis exemplaribus offendi reticere uolo: memini enim me M. Catonem præ manibus habere, qui uetustissimus scriptor fuit, & multa quæ obsoleuerunt, usurpauit: pro Sinas, igitur in illis, Siris scriptum est.
- 57 Quæ dominus præcipit. Veteres codices hac parte corrupti: in optimo mendii etiam nota ad hunc locum apposita, sic illi legunt, Quæ domino præceps. Ex communi receptaq; lectione nullum idoneum sensum ducimus: nam hoc, quod his uerbis à Catone præcipi uidetur, infra alijs expositum est, Dominoq; dicto audiens sit. Ingeniosiores fortasse ex priscis uestigijs, quomodo legi debeat, eruent.
- 59 Legulos quot opus erunt præbeto, & factores. In antiquis, Et fictores: emendaui, Et Strictores. Infra, Duas partes strictorū præbeto. Aliud esse, Legere oleam: aliud Stringere, ex uerbis Catonis intelligitur. Factores appellat, qui lectam, strictam uel oleas post dies aliquot faciunt: id est, oleum ex ea exprimunt.
- 60 Domini dato iri &c. Hunc locum ut in omnibus manu scriptis inueni, ita dedi: est autem manifestò mendosus, quare notam ad eum adposui. Communis lectio noua, ut arbitror, & inanis est.
- 60 Donicum solutum erit. Excusi antea mendosè Domino cum: in manu scriptis tamen Donicum, quo aduerbio

uerbio pro Donec passim ueteres usi sunt: id etiam infra in hoc libro M. Cato usurpauit. Sic quoq; uersus ille Lucretij legi debet,

Donicum ad extremum crescendi perfice finem.
non, Deniq; ut uulgò in impressis. Id è manu scriptis libris cognoscitur.

Hac lege uinum pendens. Elegantissimo hoc uerbo posteriores quoq; Iuris consulti usi sunt, libro xix. Pandectarum, De actionib. empti, & uenditi. Qui pendentem uindemiam emit, si uuam legere prohibeatur à uenditore. & quæ sequuntur.

Porcos serarios. In excusis libris, Serarios: in manu scriptis omnibus Serarios, scriptum inueni. Serarius ueruex, Sex. Pompeio est, qui gregem agnorum præcedens ducit: ducem autem suum suam eligi nunquam audiui, neq; tam stolidum animal hoc munere fungi posse arbitror. Quare potuit ipsos M. Cato ab alia re Serarios appellare, quæ mihi sanè ignota est: & quod hîc feci, priscorum codicum auctoritatem secutus feci.

Ut transferri possit. Prisca hæc lectio. Possitur, uerbum, si nunc obsoletum est, mutari non debuit: est enim, nisi fallor, scriptoribus suis sermo relinquendus, si à nobis propter uetustatem non usurpandus. Nonius de mutatis coniugationibus ostendit, ueteres nonnullos ita locutos esse.

Aliqua quinque folia. Sic in manu scriptis, non, Alia, ut in excusis. Apud Varronem quoq; libro primo, ubi hoc præceptum Catonis iisdem uerbis repetitur, in antiquis exemplaribus ita scriptum inueni.

Et cumini fricti. Vetus lectio Fricti, non Triti, ut habent impressi. Varro de re pecuaria inquit

inquit, *Triticum frictum dari oportet.* Horatius de arte Poëtica,

Nec siquid fricti ciceris probat, & nucis emptor.

65 *Vsq; donec commadebit bene.* Vetus lectio, *Vsq; doc ec, emendavi, Vsq; donec:* quo aduerbio antea etiam hoc in libro M. Cato usus est.

65 *Quod uolet postea cibi edit &c.* Hic etiam bis *Edit, pro Edat, posuisse Cato uidetur, quemadmodum antea admonuimus: sequenti etiam capite, idem bis facit, quare totiens in fidelissimis codicibus à nobis inuentam locutionem, quamuis inusitatam, non debuimus repudiare.*

65 *Principium te cognoscere oportet.* Multa hic diuersa ab communi lectione in antiquis libris inuenimus. Prima hæc pars cum fide inde in nostrum codicem translata: quam tamen quia mendosam arbitrati sumus, nota adposita signauimus: nihil autem erat quod communi, peruulgata que lectione delectaremur, eruditiores hoc etiam uidebunt: unum tantum modicè uariauimus, pro *Commutat*, enim in antiquis *Commœtat*, eadem ratione ut arbitror qua *Mœrorum*, etiam, pro *Murorum*, uetustè dictum fuit. Vnum igitur hoc uariaui, atque id etiam notum facere uolui: cupio enim si non doctrinam, fidem meam probari.

65 *Sed quæ uocatur septem bona &c.* Græca uerba ex toto hoc capite sustuli, multis rationibus, ut hoc facerem, adductus: In manu primùm scriptis codicibus illorum uestigium nullum: quomodo has aut illas res natio Græcorum appellaret, nunquam in hoc libro ostendisse Catonem, animaduerti: neq; hoc ad se pertinere existimasse. Præterea apud Plinium, quo loco præcepta Catonis

tonis

tonis de Brassica exponit, Græca uerba non leguntur: sed ijs utitur Latinis Plinius, quæ ego in antiquis libris à me inuenta hîc reposui. Possent alia huiuscemodi argumenta à nobis adferri, sed extremum hoc firmissimum puto, libro xix. Sed Cato brassicæ miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria, unam extentis folijs, caule magno: alteram crisso folio, quam Apianam uocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram, minimeq; probat. Item libro xx. cap. ix. quem locum antea demonstrauit. Quomodo igitur si Cato Græcis nominibus genera brassicæ distinxisset, illa reticere potuit Plinius? Additas Græcas uoces arbitror à recentioribus nonnullis, qui operæ pretium se facere censuerunt, si locum locupletarent, & quæ apud alios auctores inuenerant, huc etiam inculcarent.

Altera est prisca, Apiacon uocatur. Veterem 65
scripturam conseruauit, quam tamen suspectam habeo, apud Plinium Apianam uocasse hanc Catonem legitur: in manu tamen scripto Plinio Apiacam inueni. Si rectum esse censuerint periti uiri, poterunt cum Plinio hîc Apianam legere: ipse nihil temerè immutare uolui.

Nulla est illiusmodi medicamentoſior. In anti- 66
tiquissimis libris Medicamento, quod tamen reliquimus. Id etiam propter librorum fidem adnotare uoluimus.

Vulnera putida canceresq;. Prisca hæc lectio, 66
ubi in excusis Putrida, & Putrescere: in antiquis libris, Putida, & Putescere, scriptum inueni. Docet Priscianus libro v. uetustissimos etiam hoc Cancer, de morbo protulisse.

Teras brassicam, Mendosè in antiquis, Tætras 66
brasi

brassica.

- 67 Verum morbum articulare. *Vetusta lectio, Articularium. Plinius, Podagræ etiam, morbisq; articularijs.*
- 67 Tamen ualitudinis causa experirer. *Receptam lectionem retinui, ueterem nunc omnibus exponam, corruptam illam quidem, è qua tamen uera fortasse lectio industria eruditorum erui quandoq; possit: Tamen ualitudinis causa experirus, hanc oportet. &c.*
- 67 Omnis qui infomniosus est. *Vetus lectio, Omnis, uel si quis est seniosus. Plinius quod receptam lectionem adiuuat: Infomnia etiam, uigiliasq; tollere decoctam: communem igitur retinui.*
- 67 Postea ferue bene facito. *Prisca hæc est lectio, quam recepimus: animaduertimus enim M. Varronem eodem pacto locutum, si optimis ac uetustissimis codicibus fides habenda est. De agricultura ubi de modis agrorum differit, Quæ sole perferue ita fit, ut radices satorum comburat. De uillaticis pastionib. Sexaginta enim milia Fircellina excande me fecerunt cupiditate. In omnibus enim his locis fracta uerba sunt. Nec me latet, Quintilianum hanc uerborum diuisionem nequaquam recipere solutam orationem tradere.*
- 60 Nunquam ij uirosi fient. *Receptam hanc lectionem retinui, notam tamen facere antiquam uolo, quæ deprauata omnino est, quod etiam librarius non parum diligens cognouit, ad eam enim notam adposuit: Nunquam feri fient. Restituta fortasse uera est.*
- 68 Carnem assam dato, si esse non uolet. *Antiqui libri, Carnem asinam dato, si esse non solet.*
- 69 Deinde impetigini parce. *Antiqui libri, De petigenis*

tigenis porcæ. Plinius hanc sententiam Catonis referens, inquit: Et impetigines eadem sanari sine ulcere. Petiginem hunc morbum etiam appellari solitum Nonius docet, exemploq; Lucilij poëtæ confirmat.

Dic una pariter usque dum coëant. Hunc locum mendo uacare non puto. Antiqua lectio contaminata est: Vna p̄ es usque dum &c. Nam prima dictio huius clausulæ in uetustis non legitur. Videant eruditi uiri, an auxilio ueteris scripturæ locum restituere possint: nullam enim aliam opem studiosis præbere possum.

Locum subigere oportet bene. Plura hîc ante uerba legebantur, quæ quia in manu scriptis non inueni, cuncta deleui: illa autem, ut ex multis locis liquido apparet, addita fuerant ab ijs, qui singulorum capitum inscriptiones sustulerant: cum enim sæpe ex titulis ipsis sermo Catonis penderet, illi autem sublati forent, necessariò adiungere aliquid oportebat, quod de qua re capite illo ageretur, ostenderet. Ipse diuersam rationem secutus sum, & quemadmodum in omnibus antiquis exemplaribus inueni, inscriptiones ante singula capita adposui, & quæcunq; nuper in capitibus ipsis adcreuerant, abieci. Erant autem illæ rubricatis literis formatae, ut facilius dignoscerentur: quòd si quis accuratè attendat sermonem ipsarum, elegans est, & ab Catonis oratione non abhorret: multis certè locis ita necessariae sunt, ut sine ipsis omnis postea sermo perturbatus imminutusq; sit. Quot incommoda ex aliorum correctorum licentia extitissent, ut arbitror, intelligent, qui diligenter quæ ab antiquis libris illi uariauerant, uidebunt:

nam

nam in nostris expressam ueterem scripturam inuenient.

70 Sarito runcatoꝝ. Vnico tantum r, hoc uerbum scripsi: in his enim antiquissimis libris, quibus ad hoc munus usus sum, semper ita scriptum obseruauit. Audiui præterea à doctissimis, & accuratissimis uiris, se in priscis monumentis eodem pacto illud scriptum adnotasse.

71 Salem sternito. Antiqua lectio Sale. Antea etiam, ubi de lege oleæ faciundæ agit, in iisdem, Et sale suæ usioni.

71 Tertio die demito. Ita habent antiqui codices, & ita arbitror legi debere: non, ut in excusis omnibus, Demittito. M. Varronis optimi codices ita quoque locum illum legunt, circa finem primi: Si non dempseris ad edendum &c. Loquitur autem de pensilibus quibusdam, quanquam illic etiam impressi habebant, Demiseris. Nos etiam sermone nostro familiari uerbo in ea re exponenda utimur, quod egregie respondet ei, quod hic restituimus.

*